

(Ne)spregledano iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije

HERBARIJ ALG IZ 19. STOLETJA

Besedilo: Claudio Battelli in
Špela Pungaršek

Prve zbirke alg so v 17. in 18. stoletju začeli izdelovati botaniki in amaterski ljubitelji, ki so bivali v bližini morja. Na slovenski obali je že v začetku 18. stoletja botaniziral Giovanni Girolamo Zanichelli (1662–1729), ki je v svojem botaničnem delu (po njegovi smrti ga je izdal njegov sin) navedel tudi nekaj alg, ki jih je opazil ob morju v bližini Pirana. A ker še ni uporabil dvojnega poimenovanja in je podal le skop opis, je težko ugotoviti, za katere vrste bi lahko šlo. Joannes Antonius Scopoli (1723–1788), ki je v drugi izdaji dela *Flora Carniolica* že uporabil dvojno poimenovanje in navedel 17 vrst alg, slovenske obale najverjetneje ni obiskal, pač pa je morske organizme nabiral samo v severnem delu Tržaškega zaliva ob današnji italijanski obali, ki je bila tedaj del Avstrijskega Primorja.

V 19. stoletju je na slovenski obali alge zbiral in preučeval duhovnik Giuseppe Accurti (1824–1907), ki je na Cesarsko-kraljevski gimnaziji v Kopru poučeval matematiko in naravoslovje. Plod njegovega raziskovanja je bil *Prispevek k spoznavanju alg Koprškega zaliva*, ki je edino znanstveno delo, ki obravnava alge slovenskega morja v 19. stoletju. Dijak omenjene gimnazije je bil tudi

MALI ŽAGAR (*MERGELLUS ALBELLUS*)

Besedilo: Al Vrezec

Najvrednejši muzejski primerki so kajpak najstarejši, saj nam odražajo zgodovino narave oddaljenega časa. Med ustanovne zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije oziroma Deželnega muzeja za Kranjsko sodi tudi zbirka vretenčarjev Kranjske, ki jo je ustanovil kustos Henrik Freyer (1802–1866). Vendar pa je bilo v 200 letih, polnih političnih turbulenc, od padca Avstro-Ogrske, prve in druge svetovne vojne, jugoslovanske kraljevine do SFRJ in osamosvajanja Slovenije, kar velik izziv vse te zbirke obvarovati in ohraniti za prihodnji, torej današnji čas.

Jadranski bračič (*Fucus virsoides*), ki ga je leta 1866 v Piranu nabral pater Pij Titius. (foto: David Kunc)

Antonio Zaratini (1846–1923), kasneje učitelj in ravnatelj srednje agronomske šole v Poreču, ki je verjetno po profesorjevem zgledu zbiral alge in jih nato podaril številnim ustanovam.

V 19. stoletju pa je v Piranu živel tudi minoritski pater Pij Titius Vendel (1801–1884), ki je bil rojen na Slovaškem blizu Košic. Delal je kot učitelj in vojaški kaplan. Po naročilu ministrstva za kulturo in prosveto na Dunaju se je leta 1859 preselil v Piran, da bi tam raziskoval jadransko obalo ter zbiral botanični in zoološki material. Uredil je številne zbirke

alg in drugih morskih organizmov ter jih pošiljal mnogim ustanovam. Bil je tudi v stiku z Deželnim muzejem za Kranjsko in njegov naslednik – Prirodoslovni muzej Slovenije – danes hrani tri njegove zbirke alg. Primerki zanje so bili nabrani predvsem v Piranu, nekateri izvirajo tudi iz Benetk, Miramara (v bližini Trsta), Novigrada in Splita, nekaj primerkov pa je dobil celo iz Avstralije. Titius je v Piranu nabral tudi endemično vrsto Jadranskega morja – jadranski bračič (*Fucus virsoides*), ki pa je proti koncu leta 2010 začel vzdolž slovenske obale izginjati in je danes že skoraj izumrl.

Sprva skoraj izključno naravoslovni Deželni muzej se je do začetka 20. stoletja prelevil v zgodovinsko-družboslovni muzej in od naravoslovja je ostal le oddelek, sicer z dovolj profesionalnimi in prostovoljnimi zanesenjaki, ki so zbirke varovali in jih nadgrajevali. Leta 1944 se je muzejsko naravoslovje končno vsaj formalno otreslo družboslovnega primeža in zadihalo kot samostojni naravoslovni državni muzej – Prirodoslovni muzej Slovenije, čeprav prostorsko še vedno v zelo okrnjenih prostorih osrednje muzejske stavbe, katere večji del je takrat in še danes zaseda Narodni muzej Slovenije.

Prekratko obdobje direktorovanja prvega direktorja dr. Frana Kosa (1885–1956), pred tem vodje prirodopisnega oddelka

Deželnega muzeja, ni bilo dovolj, da bi se Prirodoslovni muzej že ob samem začetku skupaj z dragocenimi zbirkami konsolidiral. Prostorska stiska in nerazumevanje pomena zgodovinskih naravoslovnih zbirk pri vodilnih kustosih sta imela po Kosovem odhodu katastrofične posledice. Kot navaja prof. dr. Boris Kryštufek, je bilo daleč najhujše obdobje uničevanja muzealij direktorovanje dr. Angele Piskernik (1886–1967) v obdobju 1945–1953, ko je bilo iz zbirke izločenih 478 vretenčarskih muzealij, dodatnih 194 pa še do leta 1968 pod direktorovanjem dr. Franceta Planine (1901–1992) in dr. Antona Polenca (1910–2000). Razlogi za takšne odločitve niso povsem pojasnjeni. Veliko muzealij je bilo fizično uničenih – zapisali so, da so jih vrgli v ogenj – ali pa so jih kot